

РОЗДІЛ II. ІСТОРІЯ ТА АРХЕОЛОГІЯ

УДК 929+908: 94(477) «1922/1950»

Антонюк Ярослав (м. Київ)

ЖИТТЄПИС «БИКОВА»: ПРОВІДНИК ЛЮБОМЛЬСЬКОГО НАДРАЙОНУ ОУН СЕРГІЙ БОГДАН (1922–1950)

Біографічні дослідження посідають вагоме місце в історичній науці. Нині без них важко уявити дослідження будь-якого періоду нашого минулого або регіону. Зокрема, визвольного руху 1940-х рр. на Любомльщині. Знаковою постаттю цього відтинку історії був надрайонний провідник ОУН Сергій Богдан, відомий під псевдонімами «Чорний», «Євген», «Богдан», «Бик», «Биков». При цьому останній у радянських документах є найбільш вживаним. Важко достеменно встановити звідки це псевдо походить. За однією з версій, таким чином Сергій жартівливо законспірувався прізвиськом місцевого оперативника НКВС Бикова [39, с. 4]. Однак більш вірогідною версією походження цього псевдоніма є назва с. Бик (тепер с. Ясне Ковельського району).

Народився Сергій 28 квітня 1922 р. в с. Куснища-1 Любомльського повіту Волинського воєводства. Його батьком був 20-річний Кіндрат Хомович та 25-річна Устинія Сергіївна Богдани. Через три роки у подружжя з'явилася також донька Тетяна. Господарство Богданів мало 14 гектарів землі (з них 5 орної) [1, арк. 7; 2, арк. 27]. Про дитинство Сергія відомо небагато. Упродовж 1929–1936 рр. він ходив до місцевої школи, а опісля – працював разом з батьками [3, с. 222]. Ймовірно у цей період (1935 р.) Кіндрат Богдан вступив до підпільної мережі ОУН, де діяв під псевдонімом «Герой». Хоча на допиті від 10 серпня 1945 р. він зазначав, що вступив до УПА у вересні 1944 р. через загрозу виселення до Сибіру [2, арк. 28].

Сергій Богдан в юності. Любомльський краєзнавчий музей (далі – ЛКМ). КДФ. 855.

Восени 1941 р. Сергій вирішив продовжити навчання в Любомльській школі. Однак на перешкоді цьому стала німецька окупаційна політика. Через одну чверть року вони закрили старші класи та запропонували школярам добровільно їхати на роботи до Райху. Сергій на це не погодився та повернувся додому. Через сільську управу 1 січня 1943 р. його викликали на курси «шуцманів» в Любомль. Загалом на них прибуло 35 місцевих українців, яким військову справу викладав німець Лічб [38, с. 3]. Не дочекавшись закінчення курсів, 4 квітня 1943 р. Сергій з двома курсантами перейшов на нелегальне становище та вступив стрільцем до 11-го рою Степана Рехнюка («Сича») сотні УПА Петра Хавкуна («Байди»). Базувалася вона на теренах Головинського р-ну. Упродовж двох тижнів, щоденно по 8 годин, стрільці вивчали військову справу [3, с. 222]. Після вишколу Сергія призначили кулеметником. На цій посаді він брав участь у боях з німцями: 26 травня 1943 р. в с. Городне (вбито 4-х солдат

супротивника), а також невдовзі в с. Вілька-Підгородненська. Крім того Богдан був учасником сутичок з радянськими партизанами: 12 липня 1943 р. в с. Нудиже (знищено понад 100 більшовиків) та між селами Сукачі і Стара Гута (вбито 40 червоних). 15 вересня 1943 р. Сергія перевели на посаду ройового до сотні Миколи Яцинюка («Чумака»). У новому підрозділі «Биков» брав участь в бою з польськими партизанами біля с. Бірки, а також більшовицькими – в лісі Красний Бір на Камінь-Каширщині [38, с. 3].

Сергій Богдан з німецьким кулеметом. ЛКМ. КДФ. 1540/9989

5 червня 1944 р. Сергія відправили на 15-денний підстаршинський вишкіл в с. Рогові Смоляри, який очолював курінний УПА Іван Климчак («Лисий»). На ньому навчалося 30 стрільців з Волині, Галичини, Наддніпрянщини та Слобожанщини. «Биков» був керівником 3-го рою. Вибухову справу на курсах викладав сотенний Євген Мельничук («Яструб»), топографію – командир 1-ї чоти Пилип Чихура («Старенький»), тактику – командир 2-ї чоти «Калина», а політвиховання – стрілець «Терещенко». Іспит «Биков» здав на «добре», отримав військове звання «десятник» та продовжив на посаді ройового навчати військовій справі новобранців в УПА.

Сергій Богдан. ЛКМ. КДФ. 1573/10025.

17 липня 1944 р. у складі куреня «Сумського загону» він переходив лінію фронту в лісах Заболоттівського р-ну. Під час цієї операції повстанський підрозділ натрапив на чималу групу червоноармійців та вступив у бій. При цьому супротивник втратив близько 50 вояків. За цей бій Сергій був відзначений керівництвом та 21 серпня 1944 р. отримав посаду командира 2-ї чоти. Очолюючи 35 стрільців із трьома підстаршинами він діяв на території Головненського р-ну. Поступово його чота зростала за рахунок добровольців з місцевого населення. Через три місяці вона уже нараховувала 58 стрільців та чотирьох підстаршин – «Лиса», «Голуба», «Зорю» та «Гурка» [3, с. 223]. За наказом командира бригади УПА «Пилявці» Івана Кисіля («Ігоря») він 14 листопада 1944 р. передав свою соту іншому керівнику, а сам з двома стрільцями вирушив до Вербського р-ну організувати нову сотню. Упродовж місяця Сергію вдалося сформувати підрозділ з 50 стрільців та чотирьох підстаршин – «Лиса», «Голуба», «Богуна» і «Малошенка», який підпорядковувався сотенному «Чумаку». 5 грудня 1944 р. вони здійснили в Свинаринському лісі напад на групу червоноармійців. При цьому знищили 18 солдат супротивника, одного офіцера НКВС, а також здобули два кулемети ДП (Дегтярьова Піхотний), вісім фінок та три кріси. Через 19 днів підрозділ Сергія на території Мацеївського р-ну брав участь у бою з прикордонними військами НКВС (загинуло 35 супротивників) [38, с. 3].

З 10 березня до 26 липня 1945 р. Богдан важко хворів тифом та лікувався у надійних людей з місцевого населення. Після одужання у серпні того ж року провідник Любомльського надрайону ОУН Іван Кисіль («Ігор») призначив Сергія керівником опергрупи (Авт. – боївки СБ) Любомльського та Головненського р-нів ОУН. У його підпорядкуванні тоді було 12 стрільців та двоє підстаршин – «Крук» і Микола Захарчук («Медвідь») [3, с. 224]. Серед них: Іван Шудар («Кутузов»), Іван Васейко («Хижак»), Іван Собуцький («Голуб»), Іван Лукашук («Сабута»), Іван Захарук («Батько»), Петро Кущеньюк («Лис»), Антон Сичук («Гордий»), Пилип Чихура («Смешко»), Михайло Клюка («Клюка») та Лукаш Синчук [6, арк. 117]. Місцем базування боївки «Бикова» у цей період був ліс біля с. Бик Головненського району [2, арк. 29зв].

Боївка «Бикова». Зліва направо стоять – Ігор з с. Куснища (№ 1), Сергій Богдан (№ 4). Знизу фото – Іван з с. Гупали (№ 1), Лукаш Синчук (№ 3). ЛКМ. КФ. 1562/10014.

До вересня 1946 р. зазначеній «опергрупі» ОУН вдалося ліквідувати понад 40 озброєних супротивників. Найбільш вдалою була операція 5 серпня того ж року. Зранку на шосе Любомль–Мацеїв боївка «Бикова» влаштувала засідку на військове авто. Полоненим – старшому лейтенанту та солдату-водію наказали перебувати в кабіні та їхати до приміщення винищувального батальйону в с. Підгородне, а до кузова посадили п'ятеро підпільників у радянській формі. Унаслідок раптового нападу о 11.00 підпільники ліквідували чотирьох істрибків та офіцера МДБ. Здобули 24 гвинтівки, 2 кулемети, 1 німецький кулемет і ящики з набоями. Крім того забрали документацію з приміщення сільради [13, арк. 32]. Увечері 14 вересня 1946 р. біля приміщення школи с. Рогові Смоляри учасники боївки «Богдана» чергою з автоматів вбили 2-го секретаря райкому КП(б)У Кузьму Нікітіна та районного уповноваженого мінзаготівлі Митрофана Чуба [4, арк. 116; 5, арк. 205–206; 24, арк. 66; 29, арк. 37].

Стоять зліва направо – Ігор з с. Куснища (№ 1), Іван Романюк (№ 2), Лукаш Сичук (№ 3), Сергій Богдан (№ 4). Лежать – Антон Наумук та Іван Васейко

7 жовтня 1946 р. Сергія викликали на десятиденний політичний вишкіл, який відбувався на території Ковельського району. Головним викладачем на ньому був Олександр Степанюк («Богун»). Після повернення, 24 жовтня 1946 р. надрайонний провідник Федір Коцимал («Одуд») призначив «Бикова» на посаду провідника Любомльського р-ну ОУН [3, с. 224]. Після загибелі 13 грудня 1946 р. в с. Куснища провідника Головинського р-ну ОУН Івана Омелянюка («Крука»), Сергію передали й цей терен [8, арк. 17].

Зліва направо – Сергій Богдан, Володимир Ципящук та невідомий підпільник. ЛКМ.
КДФ. 1572/10024.

За даними УМДБ Волинської обл. у квітні 1947 р. боївка «Бикова» нараховувала семеро учасників [13, арк. 13, 15]. Упродовж зазначеного року вона провела наступні акції (більшість вночі): 21 березня в с. Запілля – вбила заступника голови сільради Тимофія Банзюка [14, арк. 240; 24, арк. 69]; 21 квітня на дорозі з Любомля в с. Гуща – обстріляла групу радянсько-партійного активу з 20-х осіб [14, арк. 305; 24, арк. 69]; 23 травня – спалила в с. Куснища будинки голови сільради Івана Мучака та 2-х радянських активістів [11, арк. 14; 34, арк. 155], а також обстріляла в с. Запілля групу радянсько-партійного активу [10, арк. 162]; 11 серпня о 12.00 на дорозі між селами Полапи та Куснища-1 застрілила голову сільради Степана Сільчука та поранила секретаря сільради Іван Гуча [15, арк. 109; 24, арк. 70]. Загалом лише в с. Гупали упродовж 1944–1947 рр. боївка «Бикова» вбила 3-х голів сільрад (1944 р. – Фадея Федонюка, влітку 1946 р. – Трохима Богдана та влітку 1947 р. – Кліма Сильчука) [33, арк. 76зв]. Слід зазначити, що до радянських даних потрібно ставитися обережно. Нерідко вони містять фальсифікації. Так, начальник Головного райвідділу МДБ старший лейтенант Головченко доповів керівництву, що 3 червня 1947 р. в с. Борове боївка «Бикова» вбила двох жінок. Однак перевірка встановила, що зазначеної події насправді не було [15, арк. 59].

Справа «Биков». На звороті текст: «Друзі, які вже шостий рік в боротьбі з імперіалістами, спочатку з німецько-польсько-більшовицькими загарбниками, які зазіхають аж досьгодні на Українську землю, але ми націоналісти-революціонери безпошадні до всіх ворогів України. Ми тверді як сталь, ми непохитні як граніт. Дня 5.6.1948 року. Слава Україні! Героям Слава!» ЛКМ. КДФ. 1567/10019.

Паралельно з диверсійною роботою Сергій активно розбудовував мережу «легалів» (прибічників) ОУН, які надавали йому розвідувальну інформацію, забезпечували продуктами та місцями укриття. За даними МВС від 1946 р. нараховувалася 21 зазначена особа в селах Куснища, Городне, Полапи, Застав'я, Бик [6, арк. 117–119; 8, арк. 16–17]. Крім того з 12 січня по 23 червня 1947 р. співробітники МВС заарештували учасників 4-х створених Сергієм «легальних» боївків ОУН в селах: Полапи, Гупали, Коцюри та Запілля [36, арк. 31–33; 9, арк. 366; 14, арк. 70, 141–142, 116, 474]. З жовтня по листопад того ж року в селах Полапи та Гупали було заарештовано 23 інформаторів та зв'язкових «Бикова». До їхнього складу входили бійці місцевого винищувального батальйону. Свою роботу вони поділили за функціями між трьома групами: 1-ша – проводила розвідку, 2-га – займалася агітацією та поширенням листівок, 3-тя – заготовлювала зброю та боєприпаси [12, арк. 47–48]. З 1 вересня по 26 жовтня 1948 р. співробітники МДБ заарештували 26 розвідників та зв'язкових «Бикова» в селах: с. Застав'я, Підгородне, Полапи, Скрипниця, Згорани, Стара Гута, Перешпи, Куснища-1, Городне, Гупали, Масловець [17, арк. 121, 125, 139, 144, 200, 206, 226; 33, арк. 76]. Зазначена мережа продовжувала діяти й надалі [20, арк. 119; 27, арк. 82, 212; 31, арк. 32]. Інколи вони рятували підпільників ціною власного арешту. 10 квітня 1947 р. о 23.00 співробітники Головного райвідділу МДБ під керівництвом старшого оперуповноваженого Іщенка оточили на хуторі Руслинець будинок Бартоломея Терещука, де знаходилася боївка «Бикова». Несподівано на вулицю вибіг господар та вигуком «в хаті нікого немає», спантеличив опергрупу. Цим моментом зуміли скористатися підпільники та непомітно втекти [14, арк. 290].

Пістолет міні Браунінг зразка 1906 р. калібр 6.35 мм. Його «Биков» надав своєму інформатору Ігорю Савошу з с. Городно. У лютому 1947 р. його матір закопала пістолет у лісі в мурашнику. Віднайдений наприкінці 1990-х рр.

Наприкінці 1940-х рр. серед жителів Любомльщини поширювалися чутки про надзвичайні конспіративні здібності та навіть зухвалість «Бикова». Зокрема, розповідали, що він у військовій формі вільно ходив Любомлем. Разом з офіцерами обідав в місцевому ресторані «Голубий Дунай», а потім залишив офіціанту записку «Тут був Биков». Нібито Сергій заходив до кінотеатру імені Чапаєва потанцювати, а потім безперешкодно повернувся в підпілля [39, с. 4]. Звісно ці чутки не відповідають дійсності. Однак вони засвідчують легендарність постаті «Бикова» для місцевих жителів.

«Биков». ЛКМ. КДФ. 1539/9988; КДФ. 1540/9989.

14 жовтня 1948 р. в лісі біля с. Чавель провідник Ковельської округи ОУН Василь Сементух («Ярий») провів нараду підлеглих йому районних провідників. На ньому Андрій Михалевич («Кос») зачитав наказ про призначення «Бикова» керівником Любомльського надрайону ОУН [24, арк. 65; 28, арк. 52]. Тоді ж йому надали військовий ступінь старшого булавного [29, арк. 35]. У цей період до складу боївки «Бикова» входило семеро осіб [18, арк. 244; 19, арк. 138]. Зазвичай вона діяла на території Головненського р-ну. Однак, рятуючись від переслідування МДБ, перейшла у червні 1949 р. на територію Малоритського та Дивинського р-нів. 22 вересня того ж року у Ратнівському р-ні Сергій Богдан отримав кульове поранення та певний час лікувався [21, арк. 190].

Боївка «Бикова». Зліва – Сергій Богдан, Ігор з с. Куснища (№ 3), Лукаш Синчук (№ 7).
ЛКМ. КДФ. 1579/10032.

Диверсійна робота боївки «Бикова» у останні роки існування зазнала певних змін. Передусім вона спрямовувалася на здобуття необхідних ресурсів. Слід зазначити, що «Биков» цінував підтримку місцевих жителів. Один із жителів Любомльщини згадував про зустріч з ним взимку наприкінці 1940-х рр. «Биков» попросив у селянина кожуха, а вже на початку весни того ж року особисто його повернув [39, с. 4]. Тому найбільше диверсій зазнавали державні заклади. Так, 5 серпня 1948 р. о 13.00 в с. Кіззя боївка «Бикова» забрала з магазину сільпо товари та пішли в напрямку лісового масиву Кукурітчина [17, арк. 69]. 17 квітня 1949 р. в с. Кукуріки здобула товарів на 39 тисяч крб. [25, арк. 140], а уночі 26 березня 1950 р. в с. Кримне – на 20 тисяч крб. Крім того розбили в колгоспній конторі шафу з документами та перерізали телефонний дріт [24, арк. 72; 26, арк. 173]. 5 червня того ж року о 3.00 учасники боївки забрали з приміщення Кримненської МТС 100 кг. типографського шрифту, 5 кг. фарби та 40 кг. паперу. Повантажили усе це на підводу та виїхали в сторону Старовижівського р-ну [24, арк. 73; 27, арк. 70, 73]. Загалом упродовж 1947–1950 рр. боївка «Бикова» здійснила 39 диверсійних акцій (вбито 69 осіб, з них: 11 радянсько-партійних працівників, 7 голів сільрад, 6 бійців груп охорони громадського порядку та 4 дільничних уповноважених міліції) [24, арк. 66–67]. Крім того вони написали чимало погрозливих листів, які направили на адреси: редакції обласної газети «Радянська Волинь», співробітників МВС-МДБ, а також чиновників [28, арк. 53].

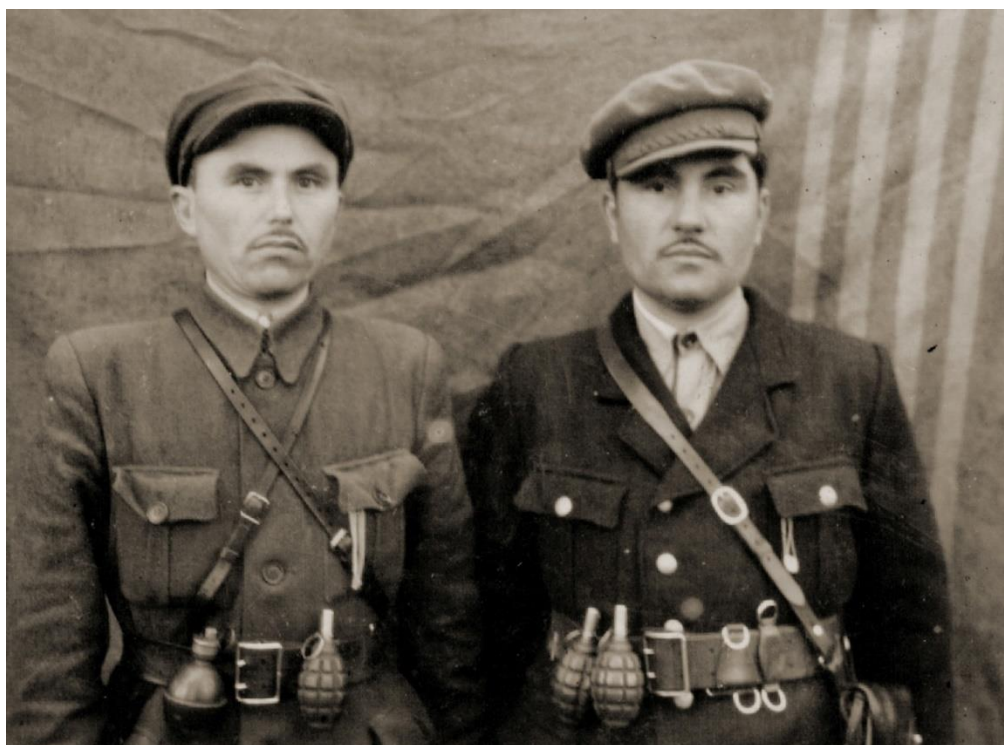
Зліва направо Сергій Богдан, Іван Васейко та Ігор з с. Куснища. Фото 1949 р. ЛКМ. КДФ. 1583/10036.

Окремої уваги заслуговують операції супротивників з виявлення та ліквідації «Бикова». У травні 1945 р. заступник начальника Любомльського райвідділу НКДБ лейтенант Віктор Байков завів на місцевих оунівців агентурну справу «Спрут». Одним із її фігурантів був референт СБ Сергій Богдан, а 25 липня 1946 р. матеріали на «Бикова» виділили в окрему справу «Бистрі» [7, арк. 60; 21, арк. 189]. Особливо агентурна розробка зазначеного підпільника посилилася восени того ж року. Спричинило це згадка «Бикова» Микитою Хрущовим на нараді секретарів райкомів КП(б)У і начальників райвідділів МДБ Волинської обл. [24, арк. 67]. Було встановлено спостереження за усіма наближеними до Сергія Богдана особами. Зокрема, за його нареченою – мешканкою с. Городне Анною Фіц, яка навчалася у Володимир-Волинському педучилищі [33, арк. 190, 192].

«Биков» з велосипедом, вітається з незнайомкою. ЛКМ. КДФ. 233/3166.

У квітні 1947 р. «Биков» отримав підозрілого листа від «Гомона». У них невідома особа представлялася впливовим провідником ОУН, який відновлював лінію зв'язку між Галичиною та Волинню. Просив надіслати йому радіоприймач, друкарські машинки, медикаменти та хірургічні інструменти. Вимагав передати здобуті радянські документи, оунівські звіти, а також фіктивні паспорти для легалізації втікачів з заслання. Після цього «Биков» доручив есбістам його перевірити. Невдовзі було встановлено, що підпіллю лист передав хлопець з с. Підгородне, а той у свою чергу його отримав від односельчанина – студента Володимир-Волинської педшколи. Вивчивши документ, есбісти дійшли висновку, що його написали співробітники МДБ з метою провокації [22, арк. 78-80].

Справа Сергій Богдан, зліва – Володимир Ципяшук. ЛКМ. КДФ. 1563/10015.

18 червня 1947 р. до Головненського райвідділу МВС з повинною вийшов учасник боївки «Бикова» – Матвій Веремчук, який надалі діяв «внутрішнім» агентом під оперативним псевдонімом «Корнійчук». Скориставшись моментом він зарубав 11 вересня 1947 р. в лісовому урочищі Тупно поблизу с. Запілля референта СБ Головненського р-ну ОУН Івана Собуцького («Голуба»). Після цього, за клопотанням органів МДБ, він переїхав до однієї з східних областей УРСР [14, арк. 465; 32, арк. 96; 33, арк. 107; 35, арк. 29–30, 82]. Подібний випадок трапився 4 грудня 1948 р. в лісовому урочищі «Ступне» біля с. Перешпа. Агент МДБ «Бравий» вистрілом у спину вбив оунівця Дмитра Демчука («Місяця»). Після цього йому наказали вступити до боївки «Бикова» [16, арк. 248–250; 17, арк. 303].

Боївка «Бикова» (Сергій Богдан справа). ЛКМ. КДФ. 1579/10032

17 травня 1949 р. відповідальним за ліквідацію Сергія Богдана було назначено уже згаданого лейтенанта Віктора Байкова, якому надали 7 солдат 8-ї стрілецької роти 277 стрілецького полку під керівництвом сержанта Портнова [21, арк. 27]. Вночі 29 жовтня 1950 р. до заступника начальника Заболоттівського райвідділу МДБ лейтенанта Володмирова від сина-школяра агента «Берези» надійшло повідомлення, що вночі до жительки хутора Турівка біля с. Гута Никандри Головей прийдуть оунівці. Через кілька годин туди прибула опергрупа з 10-ти осіб на чолі з заступником начальника Заболоттівського райвідділу МДБ лейтенантом Володмировим та оперуповноваженим відділу 2-Н УМДБ по Волинській обл. лейтенантом Капітоновим. Після цього вони розділилася на чотири групи по 2–3 солдати та оточили господарство Никандри. О 2.00 сержант Алексеєв та солдат Зорянов, які перебували у засідці за 20 м. від будинку, вирішили підповзти ближче. За 5 м. від себе їх помітив оунівський вартовий та відкрив вогонь. Унаслідок перестрілки був вбитий Алексеєв, а також поранення отримали рядові Зорянов і Некрасов. Водночас загинув «Биков» (осколок гранати потрапив у шию) та пораненою було схоплено підпільницю Євгенію Головей. Іншим п'ятьом оунівцям вдалося прорвати кільце оточення та втекти. Опергрупа захопила автомат, пістолет, 165 патронів та документи підпілля [23, арк. 246–247]. На основі їх аналізу було виявлено криївку Антона Синчука («Синка») на межі Головненського та Луківського р-нів [30, арк. 46–47].

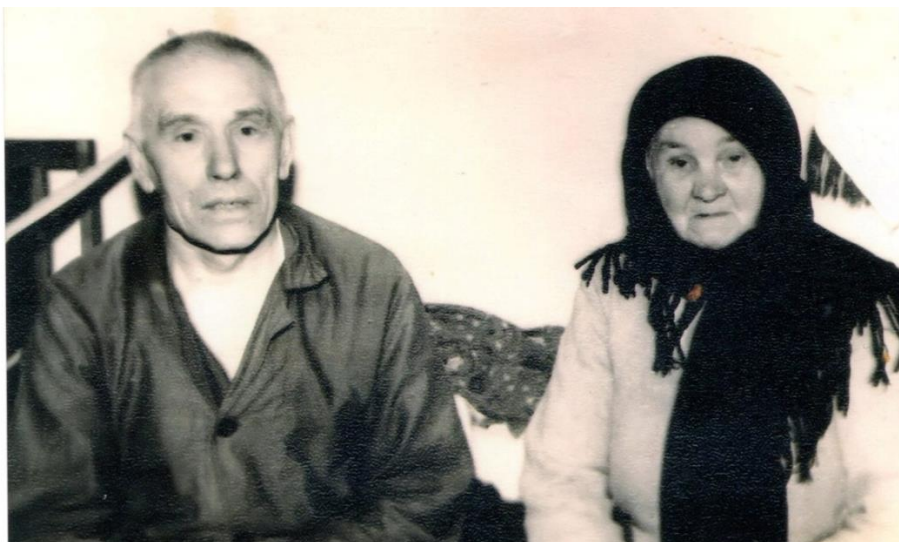
Вбитого «Бикова» у мундирі з тризубами на комірці відвезли для упізнання до будинку пошти с. Куснища-1, а звідти – в райцентр Головне. По дорозі істрибок Андрій, який охороняв колгоспну підводу, викрутив у нього з пальця золотий перстень. Тіло Сергія Богдана поклали під стіною приміщення райвідділу МДБ. Неподалік в лісі його згодом закопали [40].

Упізнання вбитих оунівців. ЛКМ.

Як і у багатьох підпільників, доля сім'ї Богданів складалася трагічно. Його матір та молодшу сестру депортували у листопаді 1944 р. на спецпоселення в Кіровську обл. Наступного року вони намагалися втекти додому та були ввіймані. Після цього рішенням Шостаковського народного суду від 1946 р. Устина та Тетяна отримали відповідно по п'ять та два роки виправно-трудових таборів [1, арк. 14]. Через підставні адреси Сергій листувався з своїми рідними, які перебували на засланні, а також матеріально їх підтримував [21, арк. 190]. Зокрема, допомогу у цьому «Бикову» надавала агент Головнієнської поштової контори зв'язку – Анна Васютіч [18, арк. 110–111]. Після відбуття покарання Устину та Тетяну повернули на спецпоселення в Кіровську обл., а звільнили лише 16 березня 1960 р. [1, арк. 14]. Оселилися вони в с. Явдохівка Широкинського району Дніпропетровської обл. [40]

У той період Кіндрат Богдан входив до складу боївки свого сина. За інформацією радянського агента 10 серпня 1945 р. він був оточений прикордонниками НКВС та ввійманий натравленими службовими собаками. 20 вересня того ж року Кіндрат отримав вирок – 15 р. виправно-трудових таборів та 5 р. позбавлення прав. Покарання він відбував в Томську [2, арк. 224; 3, с. 224; 8, арк. 17]. 21 липня 1949 р. «Биков» писав на спецпоселення своєму батьку: «Повідомляю, що я досі живий та здоровий, на своїй незмінній посаді... Знаходжусь тепер в іншій місцевості (Авт. – Брестська обл.), оскільки був туди переведений» [21, арк. 190]. Звільнили Кіндрата Богдана 10 серпня 1957 р., а 21 жовтня 1992 р. рішенням Волинського обласного суду його реабілітували [2, арк. 73].

Батько та матір Сергія Богдана після звільнення з таборів

Директор Любомльського краєзнавчого музею Олександр Остапюк розповідав, що у «Бикова» була на Ратнівщині дружина і дитина. Намагаючись вберегтись, вона поводи́ла себе підкреслено прорадянськи. У такому ж дусі виховала дитину. Навіть після здобуття Україною незалежності вона не захотіла розповісти правди. Дивним чином пам'ять про «Бикова» вигулькнула у 1970-х рр. Нібито перший секретар Любомльського райкому КПУ Олександр Помяновський був дуже на нього схожий. Серед місцевих жителів ходили чутки, що за це його зняли з посади [39, с. 4].

16 жовтня 2002 р. в Любомлі відкрили меморіал «Борцям за Самостійну Соборну Державу». Поряд із трьома плитами списку «членів ОУН-УПА, які боролись за волю України», на четвертій зобразили портрет Сергія Богдана [37].

Відкриття меморіалу «Борцям за Самостійну Соборну Державу» в Любомлі.
Фото 16 жовтня 2003 р. ЛКМ. КДФ-3588/КН-14407

Отже, життєвий шлях Сергія Богдана є відображенням розвитку визвольної боротьби 1940-х рр. на Любомльщині. Дивним чином у ньому переплелися героїчні та трагічні лінії, які яскраво показують атмосферу часу та багатогранність тих непростих подій.

Джерела та література:

1. Архів УМВС у Волинській обл. Спр. 2316. 47 арк.
2. Архів УСБУ у Волинській обл. Ф. 4. Спр. 12637. 259 арк.
3. «За край і волю, за нації долю!»: дослідження, документи, свідчення / Національний музей історії України у Другій світовій війні; Меморіальний комплекс; Інститут історії України НАН України / редкол.: Л. Легасова (кер. проекту) та ін. Київ: Аеростат, 2017. 324 с.
4. ГДА СБУ. Ф. 2. Оп. 1. Спр. 322.
5. ГДА СБУ. Ф. 2. Оп. 1. Спр. 406.
6. ГДА СБУ. Ф. 2. Оп. 1. Спр. 418.
7. ГДА СБУ. Ф. 2. Оп. 1. Спр. 530.
8. ГДА СБУ. Ф. 2. Оп. 1. Спр. 606.
9. ГДА СБУ. Ф. 2. Оп. 1. Спр. 649.
10. ГДА СБУ. Ф. 2. Оп. 1. Спр. 652.
11. ГДА СБУ. Ф. 2. Оп. 1. Спр. 653.
12. ГДА СБУ. Ф. 2. Оп. 1. Спр. 665.
13. ГДА СБУ. Ф. 2. Оп. 1. Спр. 666.

14. ГДА СБУ. Ф. 2. Оп. 1. Спр. 716.
15. ГДА СБУ. Ф. 2. Оп. 1. Спр. 717.
16. ГДА СБУ. Ф. 2. Оп. 1. Спр. 879.
17. ГДА СБУ. Ф. 2. Оп. 1. Спр. 908.
18. ГДА СБУ. Ф. 2. Оп. 1. Спр. 1023.
19. ГДА СБУ. Ф. 2. Оп. 1. Спр. 1024.
20. ГДА СБУ. Ф. 2. Оп. 1. Спр. 1244.
21. ГДА СБУ. Ф. 2. Оп. 1. Спр. 1364.
22. ГДА СБУ. Ф. 2. Оп. 1. Спр. 1365.
23. ГДА СБУ. Ф. 2. Оп. 1. Спр. 1366.
24. ГДА СБУ. Ф. 2. Оп. 1. Спр. 1429.
25. ГДА СБУ. Ф. 2. Оп. 1. Спр. 1433.
26. ГДА СБУ. Ф. 2. Оп. 1. Спр. 1527.
27. ГДА СБУ. Ф. 2. Оп. 1. Спр. 1528.
28. ГДА СБУ. Ф. 2. Оп. 1. Спр. 1529.
29. ГДА СБУ. Ф. 2. Оп. 1. Спр. 1598.
30. ГДА СБУ. Ф. 2. Оп. 1. Спр. 1785.
31. ГДА СБУ. Ф. 2. Оп. 1. Спр. 1786.
32. ГДА СБУ. Ф. 13. Оп. 1. Спр. 372. Т. 57.
33. ДАВО. Ф. 4666. Оп. 2. Спр. 276.
34. ДАВО. Ф. 4666. Оп. 2. Спр. 522.
35. ДАВО. Ф. 4666. Оп. 2. Спр. 590.
36. ДАВО. Ф. 4666. Оп. 2. Спр. 1743.
37. Меморіал повстанської слави на Покрову. Фото 2010 р. ЛКМ. КДФ-3582/КН-14399.
38. Остапюк О. Вони загинули у боротьбі за незалежну Україну. *Наше Життя*. 13 жовтня. С. 3.
39. Павлюк О. Волинський штірліц. Разом з радянськими офіцерами ходив на танці і обідав у ресторані... повстанський командир. *Вісник*. 2020. 8 жовтня. С. 4.
40. Спогади Веремчука Бориса Петровича, народженого 1955 р. в с. Куснища Ковельського району (його батько був двоюрідним братом Сергія Богдана) від 1 березня 2017 р. Приватний архів Олександра Остапюка.

УДК 94(477.83):355.48"2014-2018"

Дем'янюк Олександр (м. Луцьк)

ВТРАТИ ЛЮБОМЛЬЩИНИ В АНТИТЕРОРИСТИЧНІЙ ОПЕРАЦІЇ НА СХОДІ УКРАЇНИ (2014–2018)

Анексія Криму та розгортання сепаратистських рухів на сході України, які невдовзі переросли у збройну боротьбу, спричинили до територіальних втрат держави на території Харківської, Донецької та Луганської областей. За таких обставин, 14 квітня 2014 року керівництво України оголосило антитерористичну операцію (АТО) в Ізюмському районі та м. Ізюм Харківської області (тривала до 7 вересня 2014 року), в Донецькій та Луганській областях. 30 квітня 2018 року АТО переросла в операцію об'єднаних сил (ООС) на території Донецької і Луганської областей.

На початку квітня 2014 року в Україні розпочалася мобілізація. На території Волинської області перші мобілізаційні заходи відбулися 8–9 квітня 2014 р. Більшість мобілізованих поповнили лави 51-ї окремої механізованої бригади (51-а ОМБр), яка дислокувалася у м. Володимирі-Волинському (тепер м. Володимир). З перших днів АТО відстоювали територіальну цілісність на сході України жителі Любомльщини. За чотири роки проведення АТО Любомльський край поніс втрати – гинули місцеві чоловіки, поверталися поранені та контужені захисники.

Першою летальною втратою Любомльщини стала смерть прикордонника Сергія Киричука. Молодший сержант С. Киричук народився 7 січня 1989 року в с. Бережці Любомльського району. Навчався в Римаричівській загальноосвітній школі І–ІІІ ст., згодом –